

Slovenská technická univerzita v Bratislave
Fakulta elektrotechniky a informatiky

Podnikové hospodárstvo

Typológia podnikov. Organizačná úprava právnych foriem podnikania. Skvalitňovanie podnikateľského prostredia v SR s dôrazom na rast konkurencieschopnosti slovenských podnikov v EU.

Referát č.2

Marián Tužinský

š.rok: 2006/2007, 2.ročník IŠ

dátum: 18.február 2007

tuzinskym@gmail.com

OBSAH

Podnikové hospodárstvo	3
1 PODSTATA A VYZNAM TYPOLOGIE PODNIKOV	3
2. PRÁVNE FORMY PODNIKANIA	5
2.1 Podnik živnostníka	5
2.2 Obchodné spoločnosti	8
2.2.1 Verejná obchodná spoločnosť	8
2.2.2 Komanditná spoločnosť	9
2.2.3 Spoločnosť s ručením obmedzeným	10
2.2.4 Akciová spoločnosť	12
2.3 Družstvá	14
2.4 Iné formy podnikania	15
2.4.1 Tiché spoločenstvo	16
2.4.2 Zmluva o združení	17
2.4.3 Holding	17
2.4.4 Európska spoločnosť	18
3. ČLENENIE PODNIKOV PODĽA OSTATNÝCH ZNAKOV	20
3.1 Podniky podľa vlastníctva	20
3.1.1 Verejný podnik	20
3.2 Podniky podľa charakteru produktu	22
3.3 Podniky podľa odvetví a sektorov ekonomiky	23
3.4 Podniky podľa technicko-organizačnej charakteristiky	26
3.5 Podniky podľa veľkosti	27
4. ZDRUŽENIE PODNIKOV	28
4.1 Podstata, ciele a oblasti združovania podnikov	28
4.2 Formy združení na báze kooperácie	29
4.3 Formy združení na báze koncentrácie	30
5. Založenie a podnikanie obchodných spoločností	33
5.1 Založenie podniku a registrácia	33
6.ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRI	35

Podnikové hospodárstvo

Typológia podnikov

1 PODSTATA A VYZNAM TYPOLÓGIE PODNIKOV

Úlohou typológie je sprehľadniť množstvo podnikov, ktoré pôsobia v trhovej ekonomike s tým, že sa zdôraznia ich jednotlivé špecifiká a osobitosti. Takéto triedenie je potom možné využiť nielen v štatistických spracovaniach a pri prijímaní zásadných rozhodnutí hospodárskej politiky, ale umožňujú aj podnikovým praktikom voliť rôzne druhy postupov, ktoré rešpektujú osobitosti daného typu podniku a tým vedú k vyššej hospodárnosti.

Poznáme tieto klasifikačné kritériá:

- Právna forma
- Vlastníctvo
- Charakter produktu
- Sektory a hospodárske odvetvie
- Technický – organizačná charakteristika
- Veľkosť

Poznatky z typológie podnikov je možné využiť v jednotlivých sférach ekonomického rozhodovania: a to ako z hľadiska makroekonomického, tak mikroekonomického, podnikového.

Makroekonomické využitie poznatkov z typológie podnikov je možné vidieť napríklad v nasledujúcich oblastiach:

- sledovanie štatistických prehľadov o štruktúre národnej ekonomiky, napr. podielom jednotlivých odvetví na tvorbe hrubého domáceho produktu, na zamestnanosti, obchodnej a platobnej bilancii štátu, na tvorbe pridanej hodnoty a pod. (dáva východiská k riadeniu jednotlivých rezortov),
- sledovanie zmien vo vývoji napr. malého a stredného podnikania, analýza flexibility malých a stredných podnikov ako aj zraniteľnosti na zmeny hospodárskej politiky (umožňuje prijímať vhodné opatrenia na podporu malého a stredného podnikania),
- určenie podielu jednotlivých foriem vlastníctva v spoločnosti i v ekonomike (umožňuje charakterizovať vlastnícku štruktúru ekonomiky),
- kvantifikácia podielu odvetví podľa náročnosti na produkčný faktor (umožňuje určiť charakter ekonomiky jednotlivých odvetví, prípadne výrobných odborov ,napr. ako materiálovo náročné alebo naopak ako úsporné na spotrebu živej práce).
- sektorové zloženie ekonomiky (dáva odpoveď na otázku tvorby hospodárskych výsledkov jednotlivých ekonomických činností),
- členenie národnej ekonomiky na odvetvia (umožňuje sledovať vybrané ukazovatele vývoja jednotlivých odvetví, napr. údaje o výrobe tovaru ,

počte pracovníkov, produktivity práce, ziskovosti, úrovni infraštruktúry, distribučných sietí a pod.).

Poznatky z typológie podnikov však využíva i **podnikateľská sféra** pri prijímaní svojich strategických i operatívnych rozhodnutí, napríklad:

- poznatky o charaktere činnosti odvetví, ich hospodárskych výsledkoch, počte subjektoch pôsobiacich v odvetví využívajú manažéri pri rozhodnutiach o etablovaní sa do určitého priestoru v podnikaní,
- ukazovatele o vývoji jednotlivých výrobných odborov (napr. o ich ziskovosti, nákladovosti, produktivite práce a pod.) umožňujú manažérom porovnávať svoj podnik s lídrami na trhu,
- poznatky o právnych formách podnikania využívajú podnikatelia pri výber právnej formy podnikania, pri riadení svojho portfólia majetkových podielov,
- poznatky o technicko-organizačných charakteristikách podniku (typ výroby, dominancia niektorého výrobného faktora) slúžia pri manažérskom rozhodovaní pri určovaní trhovej pozície a pod.

Uviedli sme len niekoľko príkladov využitia poznatkov z typológie podnikov. V reálnej praxi je však ich využitie oveľa širšie, aj keď si to manažéri na daných stupňoch riadenia nie vždy uvedomujú.

2. PRÁVNE RORMY PODNIKANIA

Právna forma podniku predstavuje určité správne pravidlá, ktoré usmerňujú činnosť podnikateľských subjektov. Rozdiely medzi jednotlivými právnymi formami podnikov sú najmä v podmienkach ich založenia, v spôsobe získavania kapitálu, v rozsahu ručenia za záväzky, vo finančnom hospodárení a v spôsobe riadenia podniku.

Právne formy, platné v **Slovenskej republike**, rozlišujú tri základné právne formy podnikov: živnosti, obchodné spoločnosti a družstvá.

2.1 Podnik živnostníka

Podnik živnostníka je u nás upravený Živnostenským zákonom. Podľa zákona pod pojmom **živnosť** rozumieme *sústavnú činnosť prevádzkovanú samostatne, vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť, za účelom dosiahnutia zisku a za podmienok ustanovených týmto zákonom.*

Zákon stanovuje *všeobecné* podmienky získania živnosti, medzi ktoré patrí:

- dosiahnutie veku 18 rokov,
- spôsobilosť na právne úkony,
- bezúhonnosť.

Zákon tiež predpisuje aj *osobitné podmienky* získania živnosti, medzi ktoré patrí predovšetkým odborná alebo iná spôsobilosť. Všeobecne možno pod odbornou spôsobilosťou rozumieť kvalifikačné predpoklady na výkon živnosti a požiadavku praxe v odbore. Osobitné podmienky musí u fyzickej osoby spĺňať táto fyzická osoba ako aj jej zodpovedný zástupca. U právnickej osoby musí osobitné podmienky spĺňať jej zodpovedný zástupca.

Osobitné podmienky sú stanovené pre každý druh živnosti osobitne a sú súčasťou 2. časti zákona.

Živnosti **podľa požiadaviek na odbornú spôsobilosť** rozdeľujeme do dvoch skupín:

1. Ohlasovacie živnosti.
2. Koncesované živnosti.

Ohlasovanie živnosti môžu byť vykonávané na základe ohlásenia. Ide o živnosti:

- **remeselné**, kde odborná spôsobilosť sa preukazuje dosiahnutím určitého stupňa vzdelania v učennom, prípadne príbuznom odbore a praxou. Preukazom odbornej spôsobilosti bude predovšetkým výučný list a doklad o trojročnej praxi, vysvedčenie o maturitnej skúške a doklad o dvojročnej praxi, doklad o rekvalifikácii a trojročnej praxi, doklad o ukončení vysokej školy a jednoročnej praxi a pod. Remeselnými živnosťami sú napríklad: kovoobrábanie, opravy pracovných strojov, výroba stavebno-stolárska, tlač novín a kníh, zámočníctvo, kamenárstvo a pod.

- **viazané**, kde odborná spôsobilosť je upravená osobitnými predpismi a je ustanovená pre každý druh viazanej živnosti osobitne (príloha č.2 zákona). Tieto podmienky majú nielen informatívnu, ale aj normatívnu funkciu. To znamená, že pokiaľ sa pre určitý druh živnosti musí vyžadovať odborná alebo iná spôsobilosť, musí byť v zákone uvedená. Medzi viazané živnosti patria napr. výroba elektrických prístrojov pre domácnosť, motocyklov a bicyklov, uskutočňovanie stavieb a ich zmien, vykonávanie inžinierskych stavieb, elektroinštalácie, sprievodca cestovného ruchu, masérské služby a pod.
- **voľné**, na vykonávanie ktorých zákon nevyžaduje odbornú alebo inú spôsobilosť a postačuje splnenie všeobecných podmienok Voľnými živnosťami sú napr. demolácie a zemné práce, výroba a rozvod elektriny, sprostredkovanie obchodu, leasing spojený s financovaním a pod.

Koncesia je štátne povolenie na vykonávanie určitej činnosti a od ohlasovacích živností sa koncesované živnosti líšia jednak spôsobom vzniku oprávnenia na ich prevádzkovanie a jednak podmienkami, ktoré musí žiadateľ o koncesiu splniť.

Podmienky na získanie koncesie môžeme rozdeliť na tri skupiny. V prvom rade ide o *odbornú spôsobilosť*, ktorá vychádza, podobne ako u viazaných živností, z osobitných predpisov.

Ďalšou podmienkou je *spoľahlivosť*. Túto podmienku nemožno zamieňať s bezúhonnosťou. Spoľahlivosť sa posudzuje vo vzťahu k predmetu podnikania so zreteľom na ochranu života, zdravia, majetkových a iných práv osôb a verejných záujmov.

Posledným okruhom podmienok sú *fakultatívne podmienky* uložené živnostenským úradom. Môžu sa vzťahovať napr. časové alebo územné obmedzenie živnosti.

Medzi koncesované živnosti patria napr. pohostinstvo a ubytovanie, stravovanie v závodných jedálňach, bufetoch, taxi služba, nákup, predaj a požičiavanie zbraní, lodná a letecká doprava a pod.

- Z hľadiska **predmetu podnikania** zákon rozdeľuje živnosti na
- obchodné živnosti, napr. kúpa tovaru na účely predaja, pohostinská činnosť, ubytovanie, sprievodcovská, sprostredkovateľská činnosť a pod.
 - výrobné živnosti v rámci výrobných živností možno predávať a opravovať výrobky, ak zostane zachovaná povaha živnosti, nakupovať za účelom ďalšieho predaja a predávať výrobky aj iných výrobcov a príslušenstvo, pokiaľ sú rovnakého druhu ako sú výrobky vlastnej výroby, výroba obalov, etikiet, výkon montáže, nastavenia a údržby výrobkov a pod.
 - živnosti poskytujúce služby - službami rozumie zákon poskytovanie opráv a údržby vecí, prepravu osôb a tovaru, iné práce a výkony na uspokojovanie ďalších potrieb.

Preukazom splnenia podmienok vykonávania ohlasovacích živností je **živnostenský list** a pri koncesovaných živnostiach **koncesná listina**. Týmito dokladmi sa podnikateľ preukazuje.

Živnostenské úrady vedú **živnostenské registre**, do ktorých zapisujú podnikateľov, ktorí majú živnosť v územnom obvode ich pôsobnosti.

Priestor, v ktorom sa prevádzkuje živnosť, nazývame **prevádzkareň**.

Živnostenský zákon počíta aj s možnosťou prevádzkovania živností v prevádzkarňách zriadených po získaní živnostenského oprávnenia. Takéto prevádzkarne musí podnikateľ oznámiť v zákonom stanovenej lehote do 15 dní.

Keďže jednotlivý podnikateľ je sám vlastníkom živností, nesie za podnikateľskú činnosť plnú zodpovednosť a za svoje záväzky voči tretím osobám *ručí neobmedzene*, t.j. celým majetkom svojej živnosti ako aj osobným, privátnym majetkom. Táto forma podnikania patrí svojím charakterom medzi *osobné formy podnikania*, pretože je úzko spojená s osobou podnikateľa. Povinnosťou podnikateľa je prevádzkovať živnosť riadne, poctivo a odborne. Nevytvára žiadne osobitné formy riadiaceho aparátu a pre podnik jednotlivca je typická *jednoduchá organizačná štruktúra*. Podnik jednotlivca nie je povinný vytvárať štatutárne ani kontrolné orgány. V určitých prípadoch ustanovuje len zodpovedného zástupcu.

Pre vznik podniku jednotlivca živnostenský zákon nepredpisuje povinnosť vlastníka skladať základné imanie. Zisk po zdanení zostáva k dispozícii podnikateľovi a podnikateľ nie je povinný z neho tvoriť rezervný fond.

Zisk po zdanení môže podnikateľ použiť napr. na výplatu podielu tichému spoločníkom, na úhradu splátok úveru, prípadne na osobnú spotrebu.

Podnik živnostníka financuje svoje potreby spravidla *samofinancovaním*. Rozsah základného kapitálu pre realizovaní živnosti, možnosti jeho zvyšovania závisia takmer výlučne od samotných zdrojov majiteľa. Zvýšenie kapitálu sa môže dosiahnuť samofinancovaním, t.j. z časti ročného zisku.

Samofinancovanie však vo väčšine prípadov predstavuje bariéru ďalšieho rozvoja podniku, pretože jeho možnosti vzhľadom a jeho investičný rozsah sú obmedzené.

Podnik môže pre svoj rast použiť aj cudzie zdroje, napr. prizvaním tichého spoločníka.

Výhody tejto formy podnikania:

- jednoduchá organizačná štruktúra, ktorá je flexibilná pre meniace sa potreby,
- „blízkosť“ k zákazníkovi a rýchla reakcia na využitie momentálnej situácie na trhu,
- malá kapitálová náročnosť vzniku,
- zisk sa nedelí medzi potenciálnych spoločníkom, ale zostáva k dispozícii živnostníkovi,
- možnosť sebarealizácie a nezávislosť v rozhodovaní.

Nevýhody:

- neobmedzené ručenie,
- obmedzenosť kapitálových zdrojov,
- zraniteľnosť riadenia podniku (v osobe podnikateľa sa zvyčajne stotožňuje úloha vlastníka a manažéra),
- vysoká fyzická a psychická zaťaženosť.

2.2 Obchodné spoločnosti

Obchodné spoločnosti sú spoločnosti (právnické osoby), založené za účelom podnikania. Z právneho hľadiska sa členia na osobné a kapitálové. K charakteristickým znakom **osobných spoločností** patrí neobmedzené ručenie všetkých spoločníkov a ich osobná účasť na riadení a zastupovaní spoločnosti navonok. Neobmedzené osobné ručenie spoločníkov nahradzuje povinnosť vytvárať kapitál – základné imanie. Osobné spoločnosti nemusia vytvárať ani osobitné riadiace orgány, určujú len, kto je štatutárnym orgánom (kto bude konať v mene spoločnosti). Ich činnosť závisí od aktivity jednotlivých členov spoločnosti.

Spoločníci **kapitálových spoločností** neručia za záväzky spoločností buď vôbec (a.s.), alebo iba obmedzene do výšky svojho kapitálového vkladu (s.r.o.), ktorý musia povinne vložiť pri zakladaní spoločností. Spoločníci ovplyvňujú činnosť kapitálových spoločností prostredníctvom orgánov, ktoré musia tieto spoločnosti povinne vytvárať.

2.2.1 Verejná obchodná spoločnosť

Verejná obchodná spoločnosť (v.o.s.) je v Obchodnom zákonníku charakterizovaná ako „spoločnosť, v ktorej aspoň dve osoby podnikajú pod spoločným obchodným názvom a ručia za záväzky spoločnosti spoločne a nerozdielne celým svojím majetkom“. Verejnú obchodnú spoločnosť môžu založiť fyzické aj právnické osoby. Založením sa rozumie podpísanie nie spoločenskej zmluvy. **Založenie spoločnosti** je len prvým krokom k jej vzniku. Spoločnosť je právnickou osobou, preto **vzniká až zápisom do obchodného registra**. Návrh na zápis do obchodného registra musí byť podaný do 90 dní od založenia spoločnosti.

Práva a povinnosti spoločníkov vo vzťahu k spoločnosti a k ostatným spoločníkom upravuje spoločenská zmluva. Riadiť a zastupovať spoločnosť môže každý zo spoločníkov, alebo sa dohodnú, koho zo spoločníkov poveria vedením spoločnosti. Ostatní spoločníci potom ovplyvňujú vedenie spoločnosti hlasovaním, pričom všeobecne platí, že každý spoločník má jeden hlas. Táto zásada môže byť v spoločenskej zmluve upravená aj inak – počet hlasov, pripadajúcich na jedného spoločníka môže napr. závisieť od výšky majetkového vkladu. Poverený spoločník je obyčajne aj štatutárnym orgánom spoločnosti, pri svojej činnosti je však povinný riadiť sa rozhodnutím spoločníkov o všetkých záležitostiach spoločnosti. Každý spoločník má právo nahliadať do všetkých dokladov spoločnosti.

Vytváranie **základného imania** nie je podmienkou, spoločníci sa však môžu dohodnúť že vytvoria základné imanie – tvoria ho peňažné a nepeňažné vklady jednotlivých spoločníkov do podnikania. **Základné imanie spoločnosti možno zvýšiť** zvýšením vkladov spoločníkov zo súkromného majetku alebo zo zisku, prípadne prijatím nových spoločníkov.

Dosiahnutý **zisk** sa zvyčajne delí podľa veľkosti vkladov jednotlivých spoločníkov, resp. podľa spoločenskej zmluvy. Ak v spoločnosti nebolo vytvorené základné imanie, delí sa zisk (aj strata) medzi spoločníkov rovným podielom. Zmenou spoločenskej zmluvy môže do spoločnosti pristúpiť aj ďalší spoločník, alebo môže spoločník zo spoločnosti vystúpiť, v spoločnosti však musia zostať minimálne dvaja spoločníci.

Verejná obchodná spoločnosť zodpovedá za svoje záväzky celým svojím majetkom. **Spoločníci ručia** za záväzky spoločnosti **neobmedzene, spoločne a nerozdielne**. Spoločník, ktorý do spoločnosti pristúpil, ručí aj za záväzky, vzniknuté pred zánikom jeho účasti.

Pre spoločníkov v.o.s. platí **zákaz konkurencie**, to znamená, že bez súhlasu ostatných spoločníkov nesmie spoločník podnikáť v predmete podnikania spoločnosti, ak túto skutočnosť neupravuje spoločenská zmluva inak.

V.o.s. **zaniká** vymazaním z obchodného registra. Zániku spoločnosti predchádza jej **zrušenie** likvidáciou alebo bez likvidácie. Pri zrušení spoločnosti likvidáciou majú spoločníci nárok na podiel na likvidačnom zostatku, ktorý sa rozdelí medzi spoločníkov najskôr do výšky ich splatených vkladov, zostatok rovným dielom.

K **výhodám v.o.s.** patrí: nízka kapitálová náročnosť (môžu sa spojiť aj spoločníci, z ktorých jeden má kapitál a druhý skúsenosti), možnosť každého spoločníka zúčastňovať sa na riadení, pružné rozhodovanie spoločnosti s malým počtom spoločníkov. **Nevýhodou v.o.s.** je, že spoločníci ručia za záväzky spoločnosti neobmedzene, výška kapitálu spoločnosti závisí od kapitálovej účasti jednotlivých spoločníkov, existencia spoločnosti a jej výsledky závisia od schopností spoločníkov, pri väčšom počte spoločníkov môžu vzniknúť problémy s riadením spoločnosti.

2.2.2 Komanditná spoločnosť

Komanditná spoločnosť (k. s.) združuje dva druhy spoločníkov s rozdielnym právnym postavením: komplementárov a komandistov. Spoločníkmi môžu byť fyzické aj právnické osoby. **Komplementári** ručia za záväzky spoločnosti neobmedzene, t.j. celým svojím majetkom. **Komandisti** ručia za záväzky spoločnosti obmedzene, len do výšky svojho nesplateného kapitálového vkladu, zapísaného v obchodnom registri. Minimálna výška kapitálového vkladu komandistov je **10 000 SK**. Pre vznik komanditnej spoločnosti platia tie isté podmienky ako pre verejnú obchodnú spoločnosť.

Návrh na zápis do obchodného registra podpisujú všetci spoločníci a prikladá sa k nemu aj spoločenská zmluva, ktorá je základom pre určenie práv a povinností spoločníkov. **Riadiť a zastupovať spoločnosť** môžu iba **komplementári**, o ostatných záležitostiach rozhodujú komplementári aj

komandisti väčšinou hlasov. Pri hlasovaní má každý spoločník jeden hlas, ak nie je v spoločenskej zmluve uvedené inak. Na zmenu spoločenskej zmluvy je potrebný súhlas všetkých členov. **Komandisti** sa nezúčastňujú na riadení spoločnosti, spoločnosť však podniká aj s ich vkladmi, preto **majú právo kontrolovať** hospodárenie spoločnosti a činnosť komplementárov, ktorí riadia spoločnosť. Kapitál spoločnosti možno zvýšiť prijatím ďalších spoločníkov – komandisto, čím sa zároveň zvýši aj úverová spôsobilosť spoločnosti.

Dosiahnutý zisk spoločnosti sa na základe spoločenskej zmluvy delí na dve časti. Komplementári si delia svoju časť zisku rovným dielom, komandisti podľa výšky splatených vkladov. **Štatutárnym orgánom** spoločnosti **sú komplementári**.

O zrušení a zániku komanditnej spoločnosti platia rovnaké podmienky ako o zrušení a zániku verejnej obchodnej spoločnosti. **Pri zrušení spoločnosti** likvidáciou majú všetci spoločníci nárok na podiel na likvidačnom zostatku. Každý zo spoločníkov má nárok na vrátenie hodnoty splateného vkladu. Ak likvidačný zostatok nestačí na vrátenie všetkých vkladov, prednostné právo majú komandisti. Zvyšok likvidačného zostatku po splatení vkladov sa rozdelí medzi spoločníkov podľa rovnakých zásad ako zisk.

Výhodou k. s. je možnosť zvyšovania kapitálu spoločnosti prijímaním ďalších komandistov a z toho vyplývajúca lepšia úverová spôsobilosť. K **nevýhodám k. s.** patrí: neobmedzené ručenie komplementárov, závislosť výsledkov spoločnosti od schopností a vzájomnej komunikácie jednotlivých spoločníkov, pri väčšom počte komplementárov problémy s riadením spoločnosti, problematické delenie zisku medzi komplementárov a komandistov.

2.2.3 Spoločnosť s ručením obmedzeným

Spoločnosť s ručením obmedzeným (s. r. o.) môže založiť jeden alebo max. 50 spoločníkov. Spoločnosť zodpovedá za porušenie svojich záväzkov celým svojim majetkom. Spoločníci ručia za záväzky spoločnosti obmedzene, t. j. iba do výšky svojho nesplateného kapitálového vkladu. **Spoločnosť sa zakladá podpísaním spoločenskej zmluvy alebo spísaním zakladateľskej listiny** ak spoločnosť zakladá jeden zakladateľ.

Spoločnosť s ručením obmedzeným je právnickou osobou, preto **vzniká** až zápisom do obchodného registra. Pred zápisom do obchodného registra sú zakladatelia povinní splatiť najmenej 30 % svojich peňažných vkladov, pričom celková hodnota všetkých splatených vkladov (peňažných aj nepeňažných) musí byť minimálne 100 000 SK. Ak zakladá spoločnosť jeden zakladateľ, je povinný pred zápisom do obchodného registra splatiť celý vklad. **Základné imanie** spoločnosti tvorí súhrn kapitálových vkladov jednotlivých spoločníkov. **Minimálna hodnota základného imania** spoločnosti **je 200 000 SK** a **minimálny vklad** každého zo spoločníkov je **30 000 SK**. Môže ísť o peňažné aj nepeňažné vklady. **Obchodný podiel spoločníka** predstavuje súhrn všetkých práv a povinností spoločníka a vyjadruje mieru jeho účasti na spoločnosti, alebo na čistom obchodnom imaní spoločnosti, ktoré sa mení v závislosti od výsledkov hospodárenia spoločnosti.

O **zvýšení a znížení základného imania** spoločnosti rozhoduje valné zhromaždenie. Základné imanie možno zvýšiť z majetku spoločnosti, ktorý prevyšuje základné imanie. V takom prípade sa zvyšuje vklad každého spoločníka, pričom sa zachováva pôvodný pomer ich vkladov. Zvýšenie základného imania novými peňažnými vkladmi je prípustné len vtedy, ak sú už pôvodné peňažné vklady úplne splatené. Zvýšenie nepeňažných vkladov je možné aj pred ich splatením. Pri zvyšovaní základného imania nemôže jeho hodnota (ani hodnota jednotlivého vkladu) klesnúť pod minimálnu úroveň, ktorú vyžaduje zákon.

Každá spoločnosť s ručením obmedzeným je povinná pri svojom vzniku, alebo keď prvý raz dosiahne zisk, vytvoriť **rezervný fond** vo výške a spôsobom určeným v spoločenskej zmluve, najmenej však vo výške 5 % základného imania. Rezervný fond sa každoročne dopĺňa o časť čistého zisku (najmenej 5 %) až kým sa nedosiahne výška určená v spoločenskej zmluve (najmenej 10 % základného imania). Rezervný fond musí byť uložený na viazanom účte v banke a možno ho použiť iba na krytie strát spoločnosti alebo na prekonanie nepriaznivého hospodárenia spoločnosti. O použití rezervného fondu rozhodujú konatelia.

Práva a povinnosti spoločníkov upravuje **spoločenská zmluva**. Základnou povinnosťou každého spoločníka je splatiť vklad v lehote (maximálne 5 rokov od vzniku spoločnosti alebo od vstupu do spoločnosti) a výške určenej spoločenskou zmluvou. Každý zo spoločníkov má právo zúčastňovať sa riadenia spoločnosti a kontroly jej činnosti na valnom zhromaždení. Spoločníci majú nárok na podiel zo zisku, ktorý je určený valným zhromaždením na rozdelenie medzi spoločníkov. **Zisk sa delí** medzi spoločníkov v pomere, zodpovedajúcom ich splateným vkladom. Na výplatu zisku nie je možné použiť základné imanie a rezervný fond, ani prostriedky určené na doplnenie rezervného fondu. V priebehu existencie spoločnosti nemôžu spoločníci žiadať vrátenie vkladu.

Štatutárnym orgánom spoločnosti je jeden alebo viac konateľov. Ak ich je viacej, každý z nich je oprávnený konať menom spoločnosti samostatne, ak spoločenská zmluva nestanovuje inak. Konateľov menuje valné zhromaždenie zo spoločníkov alebo iných fyzických osôb. Nemôže ním byť člen dozornej rady spoločnosti.

Najvyšším orgánom spoločnosti je **valné zhromaždenie spoločníkov**, do ktorého pôsobnosti patrí rozhodovanie o všetkých dôležitých skutočnostiach, týkajúcich sa spoločnosti. Na valnom zhromaždení sa rozhoduje hlasovaním, pričom každý zo spoločníkov má za každých 1 000 korún svojho vkladu jeden hlas. Valné zhromaždenie zvolávajú konatelia najmenej jedenkrát za rok.

Kontrolným orgánom spoločnosti je **dozorná rada**, ktorá vykonáva kontrolnú činnosť vo vzťahu ku konateľom spoločnosti a na úseku účtovníctva. Zriaďuje sa len v prípade, že tak určila spoločenská zmluva. Jej zriadenie je dôležité najmä vo väčších spoločnostiach, kde je problematické zabezpečiť osobnú kontrolu zo strany všetkých spoločníkov. Členov dozornej rady volí valné zhromaždenie. Dozorná rada musí mať aspoň troch členov, členom nemôže byť konateľ spoločnosti.

Podmienky **zrušenia a zániku** spoločnosti s ručením obmedzením sú rovnaké ako v prípade verejnej obchodnej spoločnosti. Pri zrušení spoločnosti likvidáciou, ak skončí likvidácia spoločnosti likvidačným prebytkom, majú spoločníci nárok na likvidačný zostatok, ktorý sa delí podľa splatených vkladov. Spoločnosť zaniká vymazaním z obchodného registra.

K **výhodám s. r. o.** patrí: pomerne malý kapitál potrebný na založenie, ručenie iba majetkom spoločnosti, obmedzený počet spoločníkov, vzájomná prepojenosť a komunikácia medzi spoločníkmi, pružné rozhodovanie v prípade ak spoločnosť zastupuje iba jeden konateľ. **Nevýhodou s. r.o.** sú obmedzené možnosti získania dodatočného kapitálu a nízka úverová schopnosť spoločnosti.

2.2.4 Akciová spoločnosť

Akciová spoločnosť (a. s.) získava kapitál vydaním a predajom akcií veľkého počtu ľudí – akcionárom, ktorí sa tak stanú vlastníkmi spoločnosti. Akciová spoločnosť zodpovedá za porušenie svojich záväzkov celým svojím majetkom, jednotliví **akcionári** za záväzky spoločnosti **neručia a nezodpovedajú**.

Akcia je cenný papier, ktorý je dokladom o kapitálovej účasti v spoločnosti. Z vlastníctva akcií vyplývajú základné **práva akcionárov: podieľať sa na riadení spoločnosti** (hlasovať na valnom zhromaždení, voliť a byť volený do riadiacich orgánov spoločnosti), **podieľať sa na zisku a na likvidačnom zostatku** v prípade zániku spoločnosti. Podiel na zisku, pripadajú na jednu akciu sa nazýva **dividenda**. Jej výška závisí od dosiahnutého zisku spoločnosti a od výšky vloženého kapitálu.

Každá akcia má **nominálnu hodnotu**, ktorá je na nej vytlačená a trhovú cenu, za ktorú sa kupuje a predáva na burze – kurz akcie. **Kurz akcie** môže byť vyšší alebo nižší ako je jej nominálna hodnota. **Zavisí od výšky dividendy** (čím je dividenda vyššia, tým je aj kurz vyšší) a **od výšky úrokovej miery** (čím je úroková miera vyššia, tým je menší záujem o akcie, lebo je výhodnejšie vložiť peniaze do banky a poberať úrok) Podľa toho:

$$\text{kurz akcie} = \frac{\text{dividenda} \cdot 100}{\text{úroková miera}}$$

Akcie môžu znieť **na meno a na majiteľa** (doručiteľa). **Kmeňové akcie** sú akcie z vlastníctva, ktorých vyplývajú základné práva akcionárov. Stanovy môžu určiť aj vydanie **prioritných akcií** (v SR maximálne do výšky polovice základného imania). Majitelia takýchto akcií majú pevne stanovenú a prednostne vyplácajú dividendu bez ohľadu na výšku zisku spoločnosti, ale obyčajne nemajú hlasovacie právo.

Akciovú spoločnosť môže **založiť** aj jeden zakladateľ, ak je to právnická osoba, inak sa vyžadujú minimálne dvaja zakladatelia. Ak zakladajú spoločnosť viacerí zakladatelia, uzatvoria medzi sebou zakladateľskú zmluvu. Jeden zakladateľ podpíše zakladateľskú listinu. Ich súčasťou musí byť minimálne **1 milión SK**.

Akciovú spoločnosť možno založiť dvoma spôsobmi.

1. Založenie akciovej spoločnosti na základe výzvy na upisovanie akcií

Upisovaním akcií získavajú zakladatelia základný kapitál spoločnosti, ak na jeho vytvorenie nestačia ich vlastné vklady. Výzva na upisovanie akcií sa musí vopred zverejniť, napr. v tlači. Upisovanie akcií predstavuje záväzok upisovateľa splatiť hodnotu upísaných akcií v peniazoch, alebo priniesť v tejto hodnote nepeňažný vklad. Upisovanie sa uskutočňuje zápisom do **listiny upisovateľov**. Pri upisovaní akcií musí byť k dispozícii k nahliadnutiu návrh stanov spoločnosti. Do 60 dní od upísania akcií sú zakladatelia povinní zvolať **ustanovujúce valné zhromaždenie akcionárov**, na ktorom sa rozhoduje o tom, či bude spoločnosť založená alebo nie, schvaľuje stanovy spoločnosti a volí orgány spoločnosti.

2. Založenie akciovej spoločnosti bez výzvy na upisovanie akcií

Ak sa zakladatelia akciovej spoločnosti v zakladateľskej zmluve dohodnú, že v určitom pomere platia celé základné imanie spoločnosti, nevyžaduje sa pri zakladaní spoločnosti výzva na upisovanie akcií ani konanie ustanovujúceho valného zhromaždenia. Ustanovujúce valné zhromaždenie v tomto prípade nahrádza rozhodnutie všetkých zakladateľov a súhlas tých, ktorí upísali väčšinu akcií.

Akciová spoločnosť **vzniká zápisom do obchodného registra**. Návrh na zápis akciovej spoločnosti do obchodného registra musí byť podpísaný všetkými členmi predstavenstva a ich podpisy musia byť úradne overené. Návrh treba podať do 90 dní od založenia spoločnosti. Akciová spoločnosť môže vzniknúť len ak sa konalo ustanovujúce valné zhromaždenie (pri upisovaní akcií), boli schválené stanovy spoločnosti a zvolené jej orgány, ak bolo upísané celé základné imanie a bolo z neho splatených 30 %.

Najvyšším orgánom akciovej spoločnosti je **valné zhromaždenie akcionárov**, ktoré sa koná najmenej jedenkrát za rok a zvoláva ho predstavenstvo. Do pôsobnosti valného zhromaždenia patria všetky dôležité skutočnosti, týkajúce sa akciovej spoločnosti. Na valnom zhromaždení sa rozhoduje hlasovaním, pričom počet hlasov jednotlivého akcionára závisí od hodnoty akcií, ktoré vlastní. O väčšine otázok, ktoré prerokúva valné zhromaždenie sa rozhoduje väčšinou prítomných hlasov. Rozhodovanie o zmene stanov, zvýšení alebo znížení základného imania a zrušení spoločnosti si vyžaduje súhlas dvojtretinovej väčšiny prítomných hlasov.

Keďže sa v akciovej spoločnosti rozhoduje hlasovaním, rozhoduje v nej ten, kto vlastní **kontrolný balík akcií**. Teoreticky je to 51 % akcií, prakticky však stačí na ovládanie spoločnosti aj oveľa menší počet akcií (20 %, 10 %), a to vtedy, ak je väčšina akcií rozptýlená medzi veľký počet drobných akcionárov, ktorí sa často ani nezúčastňujú valných zhromaždení. O každej akciovej spoločnosti preto obyčajne rozhoduje majiteľ najväčšieho počtu akcií, pretože pri hlasovaní prehlasuje ostatných.

Štatutárnym orgánom spoločnosti je **predstavenstvo**, ktoré riadi činnosť spoločnosti a koná jej menom. Predstavenstvo zabezpečuje vedenie účtovníctva spoločnosti a predkladá valnému zhromaždeniu na schválenie ročnú účtovnú závierku spolu s návrhom na rozdelenie zisku, ako aj správu o podnikateľskej činnosti spoločnosti a o stave jej majetku.

Členov predstavenstva volí a odvoláva valné zhromaždenie. Členovia predstavenstva, ktoré má mať minimálne 3 členov volia predsedu predstavenstva a o všetkých otázkach rozhodujú väčšinou hlasov. Majú nárok na podiel na zisku (tantiému), ak sa na tom uznesie valné zhromaždenie.

Kontrolným orgánom spoločnosti je **dozorná rada**, ktorá dohliada na výkon pôsobnosti predstavenstva a uskutočňovanie podnikateľskej činnosti spoločnosti. Členovia dozornej rady sú oprávnení nahliadať do všetkých dokladov spoločnosti a kontrolovať účtovné záznamy. Dozorná rada musí mať minimálne 3 členov, ktorí sú volení max. na 5 rokov. Členom nemôže byť člen predstavenstva, prokurista, ani iná osoba, konajúca v mene spoločnosti.

Valné zhromaždenie môže rozhodnúť o zvýšení alebo znížení základného imania.

Zvýšenie základného imania možno uskutočniť dvoma spôsobmi:

1. upísaním nových akcií alebo
2. z majetku spoločnosti, ktorý prevyšuje základné imanie, a to:
 - buď vydaním nových akcií a ich bezplatným rozdelením medzi akcionárov,
 - alebo zvýšením nominálnej hodnoty doterajších akcií

Zníženie základného imania sa môže uskutočniť tiež dvoma spôsobmi

1. znížením nominálnej hodnoty akcií
2. tým, že sa vezme z obehu (vykúpi) určitý počet akcií

Uvedené zmeny základného imania sa zapisujú do obchodného registra.

Pri svojom založení vytvára akciová spoločnosť **rezervný fond** v minimálnej výške 10 % základného imania. Tento fond sa ročne dopĺňa minimálne o 10 % z čistého zisku, až kým dosiahne výšku minimálne 20 % základného imania. O konkrétnom použití rezervného fondu rozhoduje predstavenstvo, v prípade zrušenia spoločnosti slúži na finančné vysporiadanie.

O **zrušení** spoločností rozhoduje valné zhromaždenie dvojtretinovou väčšinou prítomných hlasov, menuje aj likvidátora v pomere, ktorý zodpovedá hodnote ich akcií. Akciová spoločnosť zaniká vymazaním z obchodného registra.

K **výhodám a. s.** patrí: možnosť získať veľký kapitál predajom akciám, ľahší prístup k úverom, odbornosť, manažmentu, jednoduchá možnosť zmeny vlastníctva, oddelenie vlastníctva od riadenia. **Nevýhodami a. s.** sú: pomerne vysoké náklady spojené so vznikom spoločnosti, možné rozpory medzi záujmami vlastníkov, manažérov a zamestnancov, negatíva súvisiace s veľkosťou spoločnosti.

2.3 Družstvá

V Obchodnom zákonníku je **družstvo** charakterizované ako „spoločenstvo neohraničeného počtu osôb založené za účelom podnikania alebo zabezpečovania hospodárskych, sociálnych alebo iných potrieb svojich členov“.

Členom družstva môžu byť fyzické aj právnické osoby. Členovia môžu do družstva voľne vstupovať a vystupovať z neho, ak splnia podmienky, ktoré určujú stavy. Členské práva môže člen družstva previesť na iného člena len ako to nevyklučujú stanovy. Členstvo v družstve zaniká písomnou dohodou, vystúpením, vylúčením alebo zánikom družstva, u fyzickej osoby aj smrťou.

Družstvo je právnickou osobou. Za porušenie svojich záväzkov zodpovedá celým svojím majetkom. **Členovia za záväzky družstva neručia a nezodpovedajú.**

Základné imanie družstva tvorí súhrn členských vkladov, na splatenie ktorých sa zaviazali členovia družstva. Výška základného imania družstva, ktorá musí byť minimálne **50 000 SK**, sa zapisuje do obchodného registra. Podmienkou vzniku členstva v družstve je splatenie členského vkladu alebo jeho časti (do 15 dní od konania ustanovujúcej schôdze). Od výšky splateného členského vkladu závisí aj podiel člena družstva a zisku, určeného na rozdelenie medzi členov.

Družstvo môže **založiť** minimálne 5 fyzických alebo aspoň dve právnické osoby. Založenie družstva si vyžaduje konanie **ustanovujúcej schôdze**, ktorá určuje zapisované základné imanie, schvaľuje stanovy volí predstavenstvo a kontrolnú komisiu.

Družstvo vzniká zápisom do obchodného registra. Pred podaním návrhu na zápis, ktorý podáva predstavenstvo, musí byť splatená aspoň polovica zapisovaného základného imania. Súčasťou návrhu sú stanovy družstva. Družstvo je povinné pri svojom vzniku zriadiť **nedeliteľný fond** minimálne vo výške 10 % základného imania a pravidelne ho dopĺňať najmenej o 10 % ročného čistého zisku, až kým nedosiahne výšku polovice základného imania. Fond sa nesmie použiť počas trvania družstva na rozdelenie medzi jeho členov.

Najvyšším orgánom družstva je **členská schôdza**, ktorá sa schádza najmenej jedenkrát za rok a do jej pôsobnosti patria všetky dôležité skutočnosti, týkajúce sa družstva. V družstvách s veľkým počtom členov nahrádza členskú schôdzku **zhromaždenie delegátov**. Pri hlasovaní má každý člen jeden hlas. Štatutárnym orgánom družstva je **predstavenstvo**, ktoré nie sú zákonom alebo stanovami vyhradené inému orgánu. Predstavenstvo plní uznesenie členskej schôdze a zodpovedá jej za svoju činnosť. Predstavenstvo volí zo svojich členov predsedu družstva, ktorý organizuje a riadi činnosť predstavenstva i bežnú činnosť družstva.

Družstvo možno **zrušiť** z viacerých dôvodov, uvedených v zákone. Zrušené družstvo vstupuje do **likvidácie**, Likvidátori, ktorých menuje členská schôdza, navrhujú rozdelenie likvidačného zostatku. Členom sa najskôr vyplátí splatená časť ich vkladov, zvyšok sa rozdelí medzi členov podľa ich podielu na základnom imaní družstva. Družstvo **zaniká** vymazaním z obchodného registra.

K **výhodám družstva** patrí: možno uspokojovať a podporovať záujmy svojich členov, jednoduchý vznik a zánik členstva v družstve, členovia neručia za záväzky družstva. **Nevýhodou družstva** sú nedostatočné finančné zdroje, pretože členské vklady nebývajú veľké a povinnosť splatenia členského vkladu určeného stanovami.

2.4 Iné formy podnikania

Podnikatelia využívajú okrem už uvedených právnych tradičných foriem aj formy bez právnej subjektivity. Vedú ich k tomu rôzne ekonomické, záujmové, osobné dôvody.

Medzi najčastejšie používané formy patria:

- tiché spoločenstvo,
- zmluva o združení,
- holding,

Ich spoločným znakom je, že tieto formy podnikania nemajú právnu subjektivitu, nezapisujú sa do obchodného ani iného registra a tak ani nemôžu ako celky preberať zodpovednosť za ručenie za záväzky voči tretím osobám.

2.4.1 Tiché spoločenstvo

Zmluvu o tichom spoločenstve upravuje Obchodný zákonník § 673 až 681. Táto zmluva sa považuje za voľný typ zmluvy, t.j. žiadne jej ustanovenie sa nepovažuje za kogentné. Mala by sa však zachovať písomná podoba zmluvy.

Zmluva o tichom spoločenstve by mala obsahovať tieto obligatórne náležitosti:

- vymedzenie účastníkov zmluvy (tichý spoločník a podnikateľ),
- predmet vkladu tichého spoločníka,
- spôsob určenia podielu tichého spoločníka na zisku alebo jeho účasti na strate podnikateľa.

Tichý spoločník je oprávnený nahliadať do všetkých obchodných dokladov a účtovných záznamov týkajúcich sa podnikania, na ktorom sa podieľa svojím vkladom podľa zmluvy o tichom spoločenstve. Podnikateľ je povinný poskytnúť tichému spoločníkovi na požiadanie informácie o podnikateľskom zámere na budúce obdobie a o predpokladanom vývoji stavu majetku a financií týkajúcich sa ich spoločného podnikania.

Zmluvou o tichom spoločenstve sa tichý spoločník zaviazá, že poskytne podnikateľovi vklad a tým sa bude podieľať na podnikaní. Podnikateľ sa zaviazá na platení časti zisku vyplývajúcej z podielu tichého spoločníka na výsledku podnikania.

Tichým spoločníkom môže byť fyzická alebo právnická osoba, bez ohľadu na to, či je podnikateľom alebo nie. Tichým spoločníkom môže byť dokonca jeden zo spoločníkov, zamestnanec spoločnosti, prípadne rodinný príslušník. Podnikateľ, resp. spoločnosť môže mať jedného alebo viacerých tichých spoločníkov, s každým by však mala uzavrieť osobitnú zmluvu.

Tichý spoločník má nárok na podiel na zisku a v zmluve o tichom spoločenstve by bolo vhodné určiť kľúč výpočtu podielu na zisku, napr. percentom zo zisku, pevnou sumou a pod. Rovnakému podielu na zisku zodpovedá aj podiel na strate a ustanovenie o podiele na strate nie je možné zo zmluvy vynechať. Pokiaľ by bol podiel na strate zmluvne vylúčený, nešlo by vôbec o zmluvu o tichom spoločenstve.

2.4.2 Zmluva o združení

Občiansky zákonník o svojich § 829 až 841 umožňuje fyzickým a právnickým osobám, aby sa združili.

Základným znakom združenia je, že sa uzatvára za *konkrétnym účelom* a vo väčšine prípadov na dobu *určitú*. Doporučuje sa, aby zmluva o združení mala písomnú podobu.

Združenia nemajú spôsobilosť na práva a povinnosti, ako celok sa nezdaňujú.

Členovia združenia za konkrétnym účelom vkladajú do združenia peňažné alebo nepeňažné vklady vo výške stanovenej v zmluve, inak v rovnakej výške. Vklady sú v spoluvlastníctve všetkých účastníkov a majetok získaný pri výkone spoločnej činnosti sa stáva spoluvlastníctvom všetkých členov. Podiely na majetku sú *rovnaké*, ak zmluva neurčuje inak.

Za záväzky voči tretím osobám sú účastníci zaviazaní *spoločne a nerozdielne*. O spoločných veciach rozhodujú jednomyseľne a pri hlasovaní majú rovnocenné postavenie, ak nie je v zmluve určené inak.

V zmluve o združení sa nedelí zisk združenia, ale delia sa príjmy a výdavky. Kľúč ich delenia by mal byť navrhnutý v zmluve, inak sa príjmy a výdavky medzi členov združenia delia rovným dielom. Podiel na výdavkoch a príjmoch si každý člen združenia premietne do vlastného účtovníctva a odvedie daň z príjmu.

2.4.3 Holding

Holding v trhovej ekonomike predstavuje bežnú formu podnikania. Holding je najbežnejší typ skupiny podnikov. Skupina podnikov predstavuje kapitálové prepojenie minimálne dvoch podnikov. Tieto podniky si zachovávajú svoju právnu samostatnosť, ale ich ekonomická samostatnosť je čiastočne obmedzená.

Skupina podnikov ako celok nemá právnu subjektivitu, nemá vlastné orgány konštituované zákonom a nie je platiteľom daní.

Kapitálovým prepojením rozumieme vlastníctvo podielu spoločnosti na základnom imaní inej spoločnosti, ktoré umožní podstatný vplyv na jej riadení.

V zmysle našich právnych predpisov sa takého spoločnosti (dcérske spoločnosti) stávajú závislými na svojej nadradenej spoločnosti (materskej spoločnosti)

Termín holding sa často používa pre celý systém ovládajúcich a ovládaných spoločností. Kapitálové prepojenia môžu vznikať medzi rôznymi právnymi formami, napr. akciovými spoločnosťami, spoločnosťami s ručením obmedzeným, prípadne medzi nimi navzájom.

O živote celej skupiny rozhoduje „riadiaca špička“ holdingu. Jej rozhodnutia sú realizované prostredníctvom vnútropodnikových tokov. Dokážu tak optimalizovať finančnú situáciu holdingu ako ucelenej ekonomickej jednotky s prospechom pre vlastníkov akcií materskej spoločnosti.

Vo vnútri skupiny podnikov vznikajú nasledujúce vzťahy:

- *právno-finančné vzťahy*, ktoré vznikajú vlastníctvom určitého podielu na kapitále inej spoločnosti. Na získanie kontrolného postavenia nie je vždy nutná nadpolovičná majetková účasť, niekedy stačí tzv. kontrolný balík, ktorý môže predstavovať aj podstatne nižšiu než majoritnú majetkovú účasť, napr. v prípade, že veľká časť akcií je roztrúsená medzi drobných akcionárov.
- *technicko-obchodné vzťahy* sa týkajú vzťahov pri zabezpečovaní napr. koncesií, nákupu licencií a patentov, nájmu špecializovaných technických zariadení a pod. pre členov skupiny. Špecifickým prípadom sú dodávateľsko-odberateľské vzťahy medzi členmi skupiny, ktorých intenzita a závislosť stúpa s rastúcim podielom na celkovej produkcii podniku v skupine.
- *personálne vzťahy* spočívajú vo vzťahoch medzi majetkovo a personálne prepojenými osobami, kde úzka skupina ľudí môže aj bez zmluvných vzťahov ovládať a riadiť celú skupinu.

Uvedené vzťahy sa prejavujú ako vzťahy:

- *obchodné* – špička holdingu môže direktívne určovať dodávateľov a odberateľov, výšku obchodných rozpätí, zisk, súbor obchodných a platobných podmienok (napr. dobu splatnosti faktúr, výšku rabatov a pod.) pre jednotlivých členov.
- *finančné* – špička holdingu môže určovať výšku úrokov za interné pôžičky v skupine, výšku vzájomne poskytovaných úverov, pohyby z titulu dividend, stanovenie dodatočných vkladov k základnému imaniu a pod.

2.4.4 Európska spoločnosť

Európske spoločnosti (Societas Europae, skratka SA) predstavujú novú formu právnických osôb, ktoré sa vyznačujú pôsobením vo viacerých krajinách Európskej únie bez toho, že by bola potrebná registrácia v každej krajine, ktorej spoločnosť pôsobí. Na území členských krajín EÚ platí od 1.11.2004 zákon č. 562/2004 Z.z. o európskej spoločnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorého súčasťou je Nariadenie o Európskych spoločnostiach (Nariadenie EC/2157/2001).

Zmyslom predmetnej legislatívy je vytváranie lepších podmienok pre investorov, aby mali prístup informáciám o spoločnostiach, do ktorých investujú. Správa a riadenie týchto spoločností sa bude riadiť jednotnými pravidlami.

Uvedený legislatívny proces je súčasťou zámeru EÚ vytvoriť súbor „európskych subjektov obchodného práva“:

- európskych spoločností,
- európskych družstevných spoločností,
- európskych združení,
- európskych úverových združení.

Európsku spoločnosť možno v stručnosti charakterizovať s nasledovnými znakmi:

- kapitál spoločnosti sa delí na akcie,
- základné imanie spoločnosti musí byť najmenej 120 000,-EUR
- európska spoločnosť sa považuje za nadnárodnú európsku obdobu akciovej spoločnosti,
- zapisuje sa do obchodného registra v členskom štáte svojho sídla,
- zápis a výmaz sa povinne zverejňujú v Úradnom vestníku EÚ.

Z hľadiska charakteristických znakov sa európska spoločnosť navyše v zmysle legislatívy SR približuje akciovej spoločnosti.

Nariadenie upravuje štyri spôsoby vzniku európskej spoločnosti:

1. splynutím alebo zlúčením dvoch a viacerých akciových spoločností, z ktorých aspoň dve majú sídlo v aspoň v dvoch členských krajinách EÚ,
2. založením SA v podobe holdingu aspoň dvoma spoločnosťami z rôznych členských štátov,
3. založením dcérskej spoločnosti obchodných spoločností, ktoré vykonávajú podnikanie, resp. majú sídlo v rôznych členských štátoch,
4. premenou existujúcej akciovej spoločnosti (majúcej sídlo na území EÚ) na európsku spoločnosť, pričom podmienkou je, že má aspoň dva roky dcérsku spoločnosť v inom štáte ako v tom kde má registrované sídlo.

Osobitným znakom európskej spoločnosti je systém jej riadenia, ktorý je založený na *dualistickom systéme* (dvojstupňovom), ktorý rozoznáva dozorný a riadiaci orgán, alebo na *monistickom systéme* (jednostupňovom), ktorý pozná iba jediný správny riadiaci orgán, ktorý vykonáva aj dozorné funkcie.

3. ČLEZENIE PODNIKOV PODĽA OSTATNÝCH ZNAKOV

3.1 Podniky podľa vlastníctva

V trhovej ekonomike sa môžeme v zásade stretnúť s nasledovnými druhmi vlastníctva:

1. súkromné,
2. verejné,
3. zmiešané,

Základ trhového hospodárstva tvoria podniky v **súkromnom vlastníctve** a v podmienkach Slovenskej republiky sa vyskytujú predovšetkým v právnych formách, ktoré upravuje Obchodný zákonník a zákon o živnostenskom podnikaní. Uvedené formy podnikania sú podrobne vysvetlené v predchádzajúcej časti.

Verejné podniky sú všeobecne podniky, ktoré môžu byť vo vlastníctve štátu alebo územných správnych celkov.

Postrádajú mnohé znaky klasického podniku v trhovom hospodárstve, pretože v mnohých prípadoch zabezpečujú verejný záujem a systém ich hospodárenia podlieha osobitnému režimu a regulácii. V štruktúre vlastníkov často vidíme a súkromné vlastníctvo a v zásade je ťažké nájsť v ekonomike čistý štátny podnik. Dokonca činnosti, ktoré sú typické pre verejné podniky, sú v niektorých krajinách výlučne zabezpečované súkromnými podnikmi.

V nasledujúcej časti stručne charakterizujeme podstatu, druhy, osobitosti a príčiny vzniku verejných podnikov, ako aj problematiku ich privatizácie. Uvedené poznatky sú výsledkom skúmania zahraničných, predovšetkým britských ekonómov, a to z dôvodu, že to bola práve Veľká Británia, ktorá začala proces privatizácie verejných podnikov a má s ním najväčšie skúsenosti.

3.1.1 Verejný podnik

Verejné podniky boli vždy súčasťou ekonomiky a verejného sektora, veľkosť ich podielu na tvorbe HDP a ich význam sa však menil.

Owen E. Hughes uvádza dva dôvody, pre ktoré sa verejný podnik v ekonomickej teórii považuje za súčasť manažmentu verejného sektora: „Po prvé, verejný sektor má mimoriadnu dôležitosť pri rozhodovaní rozsahu vládnych aktivít a dôsledky privatizácie verejných podnikov majú dopad na celý verejný sektor. Po druhé, verejné podniky robia manažérom osobitné problémy, ktoré sú dokonca porovnateľné s problémami v celom verejnom sektore, hlavne čo sa týka kontroly a zodpovednosti vládnych organizácií

Verejný podnik sa vyznačuje zvláštnym druhom postavenia a podľa vyššie uvedeného autora ho možno charakterizovať ako „podnik, ktorý vo

veľkej miere predáva tovary a služby verejnosti, pričom jeho finančné výnosy rastú v prvom rade v súlade s jeho autoritou“.

Rozsah aktivít , ktoré verejné podniky poskytujú, je pomerne široký. Medzi tradičné činnosti patrí poskytovanie služieb v oblasti telekomunikácií, rozvodu elektrickej energie, plynu, vody, kanalizácie, železničná, letecká, námorná a mestská doprava, finančné služby v oblasti poisťovníctva a bankovníctva. V niektorých krajinách do pôsobnosti verejných podnikov patria naftové spoločnosti, automobilky , liehovarnícke a tabakové podniky.

Vzhľadom na príliš široký charakter činností verejných podnikov je žiaduce ich určitým spôsobom kategorizovať , pričom môžeme použiť kategorizáciu podľa citovaného autora:

- Verejné podniky poskytujúce všeobecne prospešné služby.
- Verejná doprava a poštové služby.
- Podniky v konkurenčnom prostredí.
- Regulačné authority.

Verejné podniky poskytujúce verejno-prospešné služby patria k najčastejšie sa vyskytujúcej forme verejných podnikov. Ich charakteristickým znakom je, že poskytujú služby celej ekonomike a domácnostiam, a to väčšinou zo siete. Medzi najčastejšie služby, ktoré tieto podniky poskytujú patrí: vodné, stočné, elektrina, plyn a telekomunikácie.

Verejná doprava je časť dopravného systému krajiny, ktorú tvoria dopravné podniky, t.j. podniky vytvorené za účelom uskutočňovania prepravných služieb. Verejná doprava môže byť osobná a nákladná a zahŕňa rôzne druhy dopravy ako napr. železničná, cestná, vodná, letecká, mestská hromadná a pod.

Poštové služby zahŕňajú napr. listové zásielky, kuriérske služby, faxovú a elektronickú poštu, priamu poštu a pod.

Na prvý pohľad sa zdá, že čo sa týka klasifikácie, tieto druhy verejných podnikov nemajú partnerov, vyznačujú sa však určitými charakteristikami. Obe sú v podstate službami, podobne ako iné verejnoprospesné zariadenia, ale na rozdiel od nich čelia reálnej konkurencii. V USA napr. súkromná UPS a Federal Express konkurujú US Post Office a majú väčší podiel na poštovom trhu než verejný podnik. Listové zásielky sú hlavnou službou, ale pretože obyčajné listové zásielky majú tendenciu k prirodzenému monopolu, konkuruje im priama pošta, kuriérske služby, faxové a elektronická pošta a pod. Verejnej doprave konkuruje súkromná doprava, a to vo všetkých jej druhoch.

Ďalším charakteristickým znakom verejnej dopravy a poštových služieb je, že majú sklon k nízkym finančným výnosom a vysokým nákladom. Je prirodzene možné nájsť výrazné rozdiely napr. v efektívnosti verejnej dopravy vo Francúzsku a Spojenom kráľovstve alebo Nemecku. Všeobecne však možno povedať, že väčšina vlád má problémy s efektívnosťou verejnej dopravy a poštových služieb, a ich sklon k stratám v mnohých krajinách viedol k úpadku systému. Ak ceny rastú alebo služby sa znižujú, prináša to vládam zásadné politické problémy.

Podniky v konkurenčnom prostredí sú verejné podniky, ktoré priamo konkurujú súkromným spoločnostiam na tom istom trhu. Patria sem banky, poisťovne, aerolínie, naftové spoločnosti, tabakové a liehovarnícke firmy a pod. Tejto forme verejných podnikov sa venuje najväčšia pozornosť, ak vláda uvažuje o zúžení verejného sektora a vo väčšine krajín tieto podniky prechádzajú z vlastníctva do súkromných rúk.

Regulačné authority sú predstavované útvarmi vo vládnom vlastníctve a pod jej kontrolu a svoje aktivity financujú predajom komodít. Existujú vďaka využívaniu legálnych vládnych právomocí, ako napr. povinné získavanie rurálnych aktivít na ďalší predaj, alebo požadovanie nákupu poistenia motorových vozidiel. Hlavným dôvodom na zriadenie verejného útvaru pre komodity je, že odhliadnuc od trhových síl, môže hocikto dosiahnuť horšie agregátne výstupy z marketingu rurálnej výroby. Cenu možno prostredníctvom konkurencie znížiť tak, aby bola nižšia než sú náklady a vláda môže všetkých producentov regulačnými opatreniami prinútiť, aby konali podľa vopred určeného mechanizmu poskytovania služieb a účtovania si výnosov

Vlády ustanovili verejné podniky z rôznych dôvodov. Patria medzi ne:

- korekcia zlyhania trhu,
- snaha vlády udržať až zachrániť produkciu niektorých výrobkov alebo poskytovanie služieb aj keď sú v súkromnom vlastníctve,
- zdokonalenie konkurencie,
- znižovanie spoločenských nákladov ako sú externality životného prostredia,
- úsilie budovať socialistický štát a
- ochrana štátnej suverenity

3.2 Podniky podľa charakteru produktu

Produktom činnosti podniku môžu byť výrobky alebo služby. Podniky produkujúce výrobky nazývame **výrobnými podnikmi** a podniky produkujúce služby nazývame **podnikmi služieb**.

Produktom výrobných podnikov môžu byť výrobky, ktoré sú určené pre konečného spotrebiteľa, ale rovnako môžu byť určené na ďalšie spracovania.

Výrobné podniky podľa druhov vyrábaných výrobkov možno rozdeliť na nasledujúce podskupiny:

a) *podniky prvovýroby* získavajú statky priamo z prírody, a to vo forme:

- pestovania: poľnohospodárstvo a lesníctvo,
- lovu a rybolovu: lov zveri, lov a spracovanie rýb,
- využívania prírodných zdrojov za účelom získania rôznych foriem energií: vodné, tepelné elektrárne, atómové elektrárne, veterné a slnečné elektrárne, ťažba ropy a zemného plynu a pod.

Podniky prvovýroby patria medzi podniky, ktoré sú náročné na ľudskú prácu, ale aj na vstupné investície.

b) *podniky druhovýroby*, ktoré spracovávajú produkty, a to:

- podniky vyrábajúce investičný tovar

Investičný tovar je taký, ktorý pôsobí vo výrobnom procese ako zariadenie a používa sa na výrobu iných produktov. Investičné tovary využívajú ako podniky výrobné tak podniky služieb. Investičnými tovarmi sú napr. stroje a zariadenia, dopravné prostriedky, počítače, nástroje a pod.

- podniky vyrábajúce spotrebné tovary

Spotrebný tovar je taký, ktorý bezprostredne slúži na uspokojovanie potrieb domácnosti. Člení sa na tovar dlhodobej a krátkodobej spotreby. Do skupiny tovarov dlhodobej spotreby patria napr. osobné automobily, práčky, chladničky a pod. Do skupiny predmetov krátkodobej spotreby patria napr. potraviny, časopisy, hygienické potreby a pod

3.3 Podniky podľa odvetví a sektorov ekonomiky

Sektorom rozumieme časť národného hospodárstva, do ktorej patrí pomerne významná časť národnej ekonomiky, ktorá má spoločne známky. Od odvetvového členenia, ktoré uvediem neskôr, sa odlišuje tým, že zaradenie do určitého sektora sa uskutočňuje podľa objektívnych podmienok rastu produktivity práce jednotlivých odvetví a ich miery vplyvu na produktivitu práce národného hospodárstva.

Medzi tradičné sektorové členenie národnej ekonomiky patrí jej členenie na primárny, sekundárny a terciárny sektor. V súčasnom období však s dynamizáciou terciárneho sektora a jeho rastúcim podielom na tvorbe hrubého domáceho produktu, dochádza k jeho podrobnejšiemu členeniu a v tejto publikácii budeme používať členenie národnej ekonomiky na 5 základných sektorov:

- Sektor primárny – tvoria ho podniky prvovýroby (poľnohospodárske, lesné, ťažobné, energetické podniky, rybolov), ktorých spoločným znakom je získavanie statkov z prírody vo forme surovín. Uvedené statky môžeme získať napr. ťažbou pestovaním, využívaním prírodných síl, rybolovom a pod. Charakteristickým znakom odvetví primárneho sektora je nízke tempo vedecko-technického pokroku, pomalý rast produktivity práce, vysoká investičná náročnosť a relatívne malá ziskovosť výroby.
- Sektor sekundárny – tvoria ho podniky spracovateľského priemyslu a stavebníctva. V rámci tohto sektora podniky spracovávajú prvotne získané zdroje z primárneho sektora a produkujú tovary investičného alebo spotrebného charakteru. Sekundárny sektor sa vyznačuje rýchlym tempom zavádzania technického pokroku a rastu produktivity práce.
- Sektor terciárny - tvoria podniky poskytujúce služby , ktoré udržiavajú distribuujú a opravujú materiálne statky. Majú reprodukčný charakter. Patria sem napr. obchod, doprava, spoje, opravárenské služby a pod.

- Sektor kvartálny – tvoria služby verejného charakteru a zabezpečujú legislatívny a právny rámec fungovania štátu. Patria sem verejná správa, armáda, súdnictvo a polícia.
- Sektor kvintárny – tvoria rozvojové služby, ktoré dynamizujú ekonomický rast, a to s dôrazom na jeho kvalitatívnu stránku. Patria sem služby, ktoré majú za úlohu uchovať a kultivovať ľudský potenciál, teda služby, ktoré poskytuje školstvo, kultúra, zdravotníctvo, sociálne služby a telesná kultúra a šport, ďalej služby vedy a inštitúcií, ktoré tvoria distribuujú informácie.

Posledné tri uvedené sektory sú charakteristické neustále narastajúcou účinnosťou vonkajšieho vplyvu na rast produktivity práce v celom národnom hospodárstve.

Kritérium členenia podnikov podľa sektorov je možné vhodne doplniť podrobnejším členením podnikov podľa odvetví. **Odvetvím** rozumieme určitú skupinu ekonomických aktivít, ktorá vznikla v procese delby práce a líši sa od inej skupiny ekonomických aktivít jednak charakterom potrieb, ktoré sú produkciou príslušných statkov produkované, a jednak technológiou tejto produkcie.

Podľa tohto kritéria členíme národné hospodárstvo na:

- odvetvia výroby (priemysel, poľnohospodárstvo, stavebníctvo....),
- odvetvia služieb (materiálne služby, nemateriálne služby),

Najväčším odvetvím v národnej ekonomike je odvetvie priemyslu. Priemysel sa podľa odvetvových znakov člení na jednotlivé priemyselné odvetvia a im zodpovedajúce priemyselné podniky. Tvoria ich podniky: priemyslu palív, energetického priemyslu, hutníctva neželezných kovov, chemického a gumárskeho priemyslu, strojárstva, elektrotechnického priemyslu atď.

Priemysel je hlavným odvetvím národného hospodárstva Slovenskej republiky, Zamestnáva viac ako pol milióna pracovníkov v národnom hospodárstve. Najväčšia časť pracuje v spracovateľskom priemysle. Na hrubom domácom produkte sa priemysel podieľa cca 27% - ami.

Do priemyslu sa obvykle zaraďujú tri skupiny podnikov, ktoré tvoria:

- priemysel ťažobný,
- spracovateľský priemysel,
- priemysel výroby a rozvodu elektriny, plynu a vody.

Poľnohospodárstvo je veľmi citlivým odvetvím každej ekonomiky, ktorého úlohou je zabezpečiť základnú potravinovú sebestačnosť krajiny. Plní v podstate dve funkcie: produkčnú (zabezpečuje výrobu potravín pre obyvateľstvo a poľnohospodárskych surovín pre priemysel) a mimoprodukčnú (starostlivosť o krajinu a životné prostredie).

Poľnohospodárska výroba má niektoré osobitosti:

1. *Vysoká závislosť na prírodných podmienkach*, ktorá sa prejavuje tým, že živý organizmus je determinujúcim faktorom výroby, potrebám a nárokom ktorého je nutné prispôbiť celý produkčný a výrobný proces. Rozdielne prírodné podmienky krajiny určujú aj rozdielnu kvalitu a bonitu poľnohospodárskej pôdy, čo následne podmieňuje sortiment, kvalitu a efektívnosť poľnohospodárskej produkcie.
2. *Pôda je stály výrobný faktor*, ktorý nie je možné premiestňovať. Tento fakt spolu so špecifickým charakterom poľnohospodárskej produkcie (živé zvieratá, rastliny) ovplyvňuje výšku nákladov na dopravu, manipuláciu, skladovanie a pod. Tento charakter produkcie dokresľuje aj veľká roztrieštenosť pracovísk, predovšetkým rastlinnej výroby.
3. *Časový nesúlad priebehu výrobného a pracovného procesu*, ktorý sa prejavuje napr. tým, že dopestovanie I ha pšenice trvá jedno vegetačné obdobie, ale samotné spracovanie pšenice na múku trvá len niekoľko hodín.
4. *Sezónnosť práce*, ktorá spôsobuje jednak nerovnomerné nasadenie a využitie výrobných faktorov ako napr. strojov a zariadení, pracovnej sily, ako aj nerovnomerný vznik nákladov a výnosov. To má za následok kolísavú likviditu poľnohospodárskych podnikov a nerovnomernú potrebu finančných zdrojov.

Momentálny stav a budúci vývoj národného hospodárstva má kľúčový vplyv na investičnú aktivitu na **stavebnom trhu**. Investičná aktivita verejných a súkromných investorov určuje, či budú mať v budúcnosti jednotlivé subjekty stavebného trhu (projektové kancelárie, výrobcovia a predajcovia stavebných hmôt, stavebných strojov a zariadení) dostatok príležitosti k rozvoju svojich podnikateľských príležitostí. Rast stavebnej výroby je jeden z indikátorov oživenia národného hospodárstva .

Pre stavebníctvo sú typické niektoré aspekty, ktoré z hľadiska unikátnosti ich povahy nemožno nájsť v ďalších odvetviach národného hospodárstva.

Stavba ako výrobok je:

- imobilná, nákladná, rozmerná, s dlhou dobou životnosti,
- stavba je vždy spojená s pozemkom a je projektovaná a realizovaná ako samostatné, individuálne dielo v súlade s potrebami a požiadavkami zákazníka,
- realizácia stavby je časovo náročná a vyžaduje špeciálnu prípravu,
- stavba vyžaduje opakované budovanie staveniska (väčšinou unikátneho),
- existuje značná sezónnosť stavebnej výroby,
- existuje značná náročnosť na ľudskú prácu a spotrebu materiálu.

S uvedených osobitostí vyplývajú následne špecifiká finančného riadenia stavebnej výroby (vysoká investičná náročnosť s pomalým obratom kapitálu), osobitný systém kalkulovania nákladov a určenia ceny realizácia stavebného diela.

V stavebníctve pracuje okolo 18 tisíc pracujúcich a na tvorbe HDP sa podieľa 5 %

3.4 Podniky podľa technicko-organizačnej charakteristiky

Podniky, a to predovšetkým podniky priemyslu, môžeme hlbšie klasifikovať podľa technicko-organizačnej charakteristiky, ktorá zahŕňa tieto kritéria:

- a) typ výroby podniku,
- b) špecializácia podniku,
- c) koncentrácia činnosti podniku,
- d) význam výrobného faktora.

a) Podľa **typu výroby** (t.j. miery opakovateľnosti) rozlišujeme podniky:

- hromadnej výroby,
- sériovej výroby,
- kusovej výroby.

Podniky hromadnej výroby sú charakteristické vysokou opakovateľnosťou výroby pomerne úzkeho sortimentu výrobkov. Je spojená úzkou špecializáciou pracovníkov, čo umožňuje po technickej stránke najvyšší stupeň mechanizácie a automatizácie výroby. Príkladom podnikov hromadnej výroby sú: podniky automobilového priemyslu, hutníckeho priemyslu a pod.

Pre podniky sériovej výroby je charakteristická pomerne pravidelná opakovateľnosť výrobného procesu čo sa prejavuje, výrobou väčšieho počtu rovnorodých výrobkov. Príkladom sériovej výroby sú podniky nábytkárskeho priemyslu, podniky strojárnské, podniky elektrotechnického priemyslu a pod.

Podniky kusovej výroby možno charakterizovať nízkou alebo žiadnou opakovateľnosťou výroby, každý výrobok je v podstate prototypom alebo vo väčšine prípadov sa vyrába na objednávku. Podnikmi kusovej výroby sú napr. podniky lodiarkeho priemyslu, výroba turbín, mostových konštrukcií a pod.

b) **Špecializácia výroby** znamená zameranie podniku na určitú činnosť alebo produkt. Podniky možno rozdeliť na:

- podniky predmetovo špecializované t.j. zamerané na produkciu určitého výrobku (výrobkovo špecializované), na určitú súčiastku (súčiastkovo špecializované),
- podniky technologicky špecializované, ktoré vykonávajú určité technologické operácie rovnakých technických znakov na rôznych druhoch výrobkov.

c) **Koncentrácia činností** v podniku znamená spôsob sústreďovania výroby.

V podniku možno uplatniť tieto spôsoby koncentrácie:

- **horizontálna koncentrácia** (sústreďovanie výroby rovnamej prípadne príbuznej výroby do jedného výrobného odboru),
- **vertikálna koncentrácia** (sústreďovanie na seba nadväzujúcich výrob)

d) Podľa **významu výrobného faktora** možno podniky členiť na:

- **materiálovo náročné:** vykazujú vysokú spotrebu surovín a majú vysoký podiel materiálových nákladov na celkových nákladoch (drevospracujúci priemysel, hutníctvo železa a pod.).
- **pracovne náročné,** ktoré sú typické vysokým podielom ľudskej práce a tým aj mzdových nákladov na celkových nákladoch(napr. textilný priemysel, poľnohospodárstvo a pod.),
- **kapitálovo (investičné) náročné,** ktoré majú vysoký podiel viazanosti kapitálových zdrojov, ktorý je alokovaný väčšinou do technickej základne podniku (letecký, automobilový priemysel a pod.)

3.5 Podniky podľa veľkosti

Podniky podľa veľkosti delíme na: **malé, stredné a veľké.**

Pre určenie veľkosti podniku je možné použiť rôzne kritériá.

Kvantitatívnymi kritériami sú:

- počet zamestnancov,
- obrat,
- majetok či kapitál,
- zisk.

Kritérium veľkosti podniku:

- malé podniky- do 9 zamestnancov a od 10-24 zamestnancov,
- stredné podniky- od 25 do 99 zamestnancov a od 100 do 499 zamestnancov,
- veľké podniky- od 500 do 999 zamestnancov a od 1000 zamestnancov.

Malé a stredné podniky plnia nasledujúce funkcie:

- *spoločenská funkcia* napomáhajú budovať demokratický a tým aj slobodný pluralitný spoločenský systém
- *hospodárska funkcia* prispievajú k zachovaniu konkurencieschopnosti trhu poskytovaním slobodnej voľby pre účastníkov trhu, stabilizuje ekonomiku štátu a regiónu
- *dodávateľská funkcia* podniky sa stali dodávateľmi a subdodávateľmi tovarov a služieb nielen pre konečných spotrebiteľov ale aj pre podniky vo významných odvetviach
- *štrukturálna funkcia* podniky svojou flexibilitou a štruktúrnou adaptabilitou, schopnosťou rýchlejšie využívať nové technológie znižujú regionálne rozdiely v pracovných príležitostiach, dôchodkoch, *zamestnávateľská funkcia* je pozitívna funkcia podnikov pri udržiavaní existujúcich pracovných miest a pri tvorbe nových, poskytuje aj možnosť prekonávať neodôvodnené sociálne rozdiely
- *inovačná a kultúrna funkcia*, podniky pripisujú väčší význam inováciám výrobkov napr.výroba lekárskeho zariadení, telekomunikácie, biotechnológia, využívanie nových technológií.

Napomáhajú aj rast kultúrneho štandardu obyvateľov napr. tým, že zaškolojú pracovníkov v nových profesiách, rozvíjajú podnikateľské zručnosti

4. ZDRUŽENIE PODNIKOV

4.1 Podstata, ciele a oblasti združovania podnikov

Vznik rozsiahlych a členitých združení podnikov je prirodzeným javom trhovej ekonomiky. Preto veľká časť hospodárskych aktivít sa uskutočňuje práve prostredníctvom týchto foriem. Združenie vzniká zmluvou dvoch alebo niekoľkých právnických ale aj fyzických osôb, ktoré spoja svoju činnosť alebo majetkové hodnoty na dosiahnutie určitého cieľa. Združenie vzniká spojením právne a ekonomicky samostatných podnikov za určitým účelom bez toho, aby sa tým narušila právna samostatnosť a autonómia združených podnikov.

Cieľom združovania podnikov je:

- zvýšenie hospodárnosti dosiahnutím racionalizačných efektov, a tým zníženie nákladov v rámci väčšej hospodárskej jednotky,
- posilnenie konkurencieschopnosti zlepšením postavenia na trhu voči dodávateľom, odberateľom a veriteľom,
- zníženie rizika podnikovej činnosti v dôsledku jeho rozdelenia na viacerých partnerov,
- získanie mocenskej pozície obmedzením konkurencie na trhu.

Môžeme vymedziť nasledovné oblasti, v ktorých dochádza k združovaniu.

1. Oblasť **zásobovania**-združovaním podnikov dochádza k spoločným nákupom a tým k zlepšeniu postavenia účastníckych podnikov na trhu oproti silným dodávateľom, k vytvoreniu priaznivých dodacích podmienok spoločným nákupom väčšieho množstva, čím sa dosahuje priaznivá cena pre podniky.
2. Oblasť **výroby**-zvyšovanie využitia výrobnéj kapacity,typizácii výrobkov, pokles nákladov pri zvýšenom objeme výrobkov a podobne.
3. Oblasť **odbytu (predaja)** –zlepšenie odbytových možností a tým zvýšenie hospodárnosti a zlepšenie pozície na trhu.
4. Oblasť **výskumu a vývoja**-výskum a vývoj sú stále nákladnejšie a jednotlivý podnik ich nemôže uniesť.
5. Oblasť **financovania**- zvyšuje úverové možnosti v banke a na kapitálovom trhu.

Na výber vhodnej formy združenia slúžia rôzne kritériá ako sú:

I. **Výrobno-technické** kritérium, na základe ktorého rozoznávame:

- horizontálne združenia, v ktorých sa spájajú podniky rovnakých alebo príbuzných odborov.
- vertikálne združenie, ktoré spájajú podniky rôznych odborov, ktoré navzájom na seba nadväzujú.
- diagonálne združenia, keď sa spájajú podniky rôznych oborov pôsobiace na rôznych trhoch, ktoré medzi sebou nesúvisia.

2. **Územné kritérium**, ktoré vymedzuje určitý územný rozsah pre pôsobenie združenia. Potom hovoríme o:

- regionálnych združeníach,
- národných združeníach
- medzinárodných združeníach

3. Ďalším kritériom je **dĺžka** trvania vzájomného spojenia podnikov, poznáme:

- dočasné, ktoré sú časovo ohraničené a zamerané na realizáciu jedného projektu,
- trvalé, ktorých trvanie je časovo neohraničené.

4. **Intenzita** vzájomného spájania podnikov je tiež dôležitým kritériom vhodnej formy zdrużenia. Hovoríme o združeníach vznikajúcich:

- na báze kooperácie a
- na báze koncentrácie.

4.2 Formy združení na báze kooperácie

Kooperáciou rozumieme dobrovoľnú spoluprácu podnikov na zmluvnom základe. Keď podniky nestrácajú svoju právnu a ekonomickú samostatnosť. Najčastejšie sa vyskytujú tieto:

1.konzorcium

2.kartel

3.odborný zväz

1.Konzorcium je združenie právnických alebo fyzických osôb, ktoré vzniká ako dočasné spoločenstvo na realizáciu určitého účelu zvyčajne rozsiahleho projektu prevyšujúceho svojimi nárokmi možnosti a mieru únosného podnikateľského rizika jedného subjektu. Potrebný kapitál a riziko sa delia medzi účastníkov. Vzniká na základe zmluvy, ktorá obsahuje predovšetkým účel a dobu jeho trvania. Napr. stretávame sa bankovými konzorciami na spoločné úverovanie veľkých projektov emisiu akcií a obligácií.

3. Kartel predstavuje zmluvné, väčšinou horizontálne spojenie účastníckych podnikov, ktoré si zachovávajú svoju právnu a ekonomickú samostatnosť. Hlavným cieľom kartelu je ovládnutie trhu prostredníctvom obmedzenia súťaživosti. Zmluvné strany sa zaväzujú zachovávať vo svojej činnosti určité podmienky, aby vo vzájomných vzťahoch vylúčili konkurenciu. Zmluvné dohody môžu rozhodovaciu voľnosť účastníkov, podľa druhu kartelu , rôznou silou obmedziť .

Podľa **predmetu zmluvy** rozlišujeme:

- kondičný kartel,
- výrobný (kontingentačný) kartel,
- cenový kartel,
- odbytový (regionálny) kartel,
- syndikát,

Kondičný kartel vzniká na základe zmluvy, ktorou sa podniky zaväzujú dodržiavať určité obchodné podmienky, Týmto spôsobom napr. stanovujú

presné pravidlá dodávateľských, platobných a kreditných podmienok, záručných výkonov a iných obchodných podmienok.

Výrobný (kontingentačný) kartel je taký druh, kde predmetom zmluvy je stanovenie výrobných kontingentov pre podniky, t.j. každý účastník sa zaväzuje vyrábať len určité množstvo.

Cenový kartel stanovuje odbytové ceny vyrábaného tovaru a vyraduje týmto medzi účastníkmi kartelu cenovú konkurenciu. Cenové obmedzenia môžu byť určené formou minimálnych alebo pevných cien, ktoré sú väčšinou vyššie ako konkurenčné ceny.

Odbytový(regionálny) kartel vzniká zmluvou o priestorovom rozdelení trhu. Môže tak vzniknúť monopolné postavenie toho – ktorého podniku v určitej oblasti.

Syndikát je najprísnejšia forma kartelu. V predchádzajúcich druhoch kartelu išlo iba o určenie určitých obmedzení, pričom podniky samostatne vystupovali na trhu. V syndikáte už odbyt produkcie všetkých účastníkov zabezpečuje buď jeden zo zúčastnených zmluvných podnikov, alebo sa vytvorí samostatná obchodná kancelária. Výrobca tak stráca priamy kontakt s trhom. Syndikáty sa uplatňujú predovšetkým v priemysle základných surovín(napr. uhlie, železo, oceľ).

V praxi sa len zriedka vyskytujú jednotlivé druhy kartelov samostatne. Výrobné alebo odbytové kartely sa kombinujú s cenovými a s kondičnými kartelmi.

Odborný zväz predstavuje združenie, ktoré sa vytvára za účelom reprezentácie spoločných záujmov účastných organizácií voči zákonodarcovi, verejnosti, štátnej správe, ostatným zväzom a pod.

Ide o:

- hospodárske odborné zväzy
- komory
- zamestnanecké zväzy.

4.3 Formy združení na báze koncentrácie

Koncentrácia predstavuje spôsob združovania podnikov prostredníctvom vzťahovej závislosti založenej na kapitálovej účasti. Výsledkom koncentrácie je vytvorenie trvalého hospodárskeho spojenia práve samostatných podnikov spojených kapitálovou účasťou, prípadne zmluvou. Týmto spôsobom vznikajú rôzne druhy koncernov.

Koncern predstavuje združenie podnikov, ktoré si zachovávajú právnu samostatnosť a podliehajú jednotnému vedeniu. Jednotlivé podniky sú koncernové podniky. Všetky zoskupené podniky s jednotným riadením vytvárajú ekonomický celok. Koncernové podniky sa spoločne orientujú na jednotný vstup na trhy, zdroje rozvoja a ich racionálneho využitia, optimálnu alokáciu kapitálu a zosúladenie výrobku, technológie výroby a modernizácie.

Koncern ako celok nemá právnu subjektivitu. Existuje len v zmysle určitého usporiadania združených podnikov a v zmysle zostavovania

a publikovania koncernových ročných účtovných závierok a správ o hospodárení. Podľa spôsobu vzniku rozoznávame:

- a) koncerny založené na zmluvnom základe,
- b) koncerny založené na vzťahovej závislosti.

Koncern založený na zmluvnom základe predstavuje dobrovoľné spojenie právne samostatných podnikov pod jednotným vedením, kde medzi jednotlivými podnikmi neexistuje kapitálová závislosť. Tieto koncernové podniky sú si navzájom rovné. Zmluvné strany buď poveria jednotným vedením koncernu jeden z podnikov, alebo si vytvoria spoločný orgán (centrálu), ktorý má zvyčajne formu kapitálovej spoločnosti (a.s., s.r.o.). Pri tomto type koncernu je však niekedy problematické zabezpečiť jednotné vedenie.

V trhovej ekonomike je rozhodujúci **koncern založený na kapitálovej závislosti**. Predstavuje združenie ovládajúceho podniku s jedným alebo viacerými závislými podnikmi, pod jednotným vedením ovládajúceho podniku. Všetky koncernové podniky majú právnu subjektivitu.

Za ovládajúce podniky sa považujú tie, v ktorých fyzická alebo právnická osoba:

- disponuje väčšinou hlasov akcionárov alebo spoločníkov,
- je oprávnená menovať alebo odvolávať väčšinu členov predstavenstva, dozornej rady a súčasne je akcionárom alebo spoločníkom firmy,
- je akcionárom alebo spoločníkom a na základe zmluvy s ostatnými akcionármi alebo spoločníkmi podniku disponuje väčšinou hlasov akcionárov alebo spoločníkov firmy.

V riadení koncernu ovládajúca spoločnosť (materská spoločnosť) často vytvára holdingovú spoločnosť. Jej účelom je riadiť, kontrolovať alebo rozhodujúcim spôsobom ovplyvňovať činnosť dcérskych spoločností pri zachovaní ich právnej samostatnosti.

Holdingová (materská) spoločnosť a dcérske spoločnosti vytvárajú spolu holding.

V Slovenskej republike zatiaľ nie je prijatá legislatívna úprava holdingovej spoločnosti.

Za výhody holdingu možno predovšetkým považovať:

- holding môže spojiť výhody veľkých podnikov (ich ekonomická sila, kapacitné možnosti, významnejšie postavenie na trhu a pod.) s výhodami podniku menších jednotiek holdingu (pružnosť, prehľadné hospodárenie a pod.),
- holding oddeľuje riadenie holdingu ako celku od riadenia dcérskych spoločností,
- holding umožňuje sústrediť kapitál dcérskych podnikov pre veľké investičné a inovačné zámery, ktoré predstavujú ich jednotlivé možnosti.

V praxi, v závislosti od predmetu činnosti materskej spoločnosti, rozlíšujeme dva typy holdingových spoločností, a to:

- **čistú holdingovú spoločnosť**, ktorá nemá vlastný odbor podnikania a obmedzuje sa len na držbu a správu kapitálových účastí v dcérskych spoločnostiach a výkon s týmto spojených funkcií
- zmiešanú holdingovú spoločnosť**, ktorá vzniká tým, že materská spoločnosť prostredníctvom prevzatia akcií, podielov už existujúcich spoločností, ich čiastočne alebo úplne ovláda, alebo zakladá nové dcérske spoločnosti, pričom materský podnik si zachováva vlastný odbor podnikania.

5. Založenie a podnikanie obchodných spoločností

5.1 Založenie podniku a registrácia

Proces zriadenia podniku na Slovensku hodnotia investori často ako ťažkopádny a byrokratický, a to aj v porovnaní s inými investičnými teritóriami v strednej Európe, investori a právnici charakterizovali slovenskú právnu úpravu ako zmätočnú, mnohokrát poukazovali na absenciu právnej úpravy v niektorých oblastiach. Samotný proces zriadenia podniku je podľa štúdie na Slovensku zdĺhavejší než vo väčšine iných krajín strednej Európy, najmä krajín Višegrádskej štvorky, a spravidla trvá od dvoch do šiestich mesiacov.

Ak chce zahraničná osoba podnikáť na Slovensku, môže založiť dcérsku obchodnú spoločnosť podľa Obchodného zákonníka so sídlom na Slovensku alebo zriadiť na území Slovenska podnik alebo organizačnú zložku podniku. Pre vznik obchodnej spoločnosti so sídlom na Slovensku sa vyžaduje zápis do obchodného registra. Oprávnenie na podnikanie zahraničnej osoby, ktorá na území Slovenska nezakladá dcérsku spoločnosť, ale zriaďuje na území Slovenska podnik alebo organizačnú zložku vzniká zápisom do obchodného registra. Predpokladom zápisu do obchodného registra v oboch prípadoch je získanie živnostenského, alebo iného oprávnenia na vykonávanie podnikateľskej činnosti. V procese registrácie obchodnej spoločnosti založenej zahraničnou osobou, alebo podniku, resp. organizačnej zložky zahraničného podnikateľa, Obchodný zákonník stanovuje iba minimálne rozdiel medzi tuzemskými a zahraničnými osobami. Pokiaľ má byť zahraničná fyzická osoba osobou oprávnenou konať v mene spoločnosti, alebo jej zodpovedným zástupcom podľa živnostenského zákona, musí táto fyzická osoba získať povolenia na dlhodobý alebo trvalý pobyt na Slovensku.

V súčasnosti systém registrácie podnikateľov v obchodnom registri zabezpečuje sieť ôsmich registrovaných súdov. Obchodné registre vedú okresné sudy v sídle krajských súdov. Registračný systém doposiaľ nie je centralizovaný ani prepojený. Zápis do obchodného registra registrový súd oznámi príslušnému daňovému úradu, štatistickému úradu a orgánu, ktorý vydal preukaz živnostenského alebo iného podnikateľského oprávnenia. Podnikateľ sa musí zaregistrovať u príslušného správcu daní, a ak zamestnáva zamestnancov, i u príslušných orgánov sociálneho zabezpečenia, zdravotného poistenia a na okresnom úrad práce.

Na prvý pohľad je proces registrácie jednoduchý. Pre investora, najmä zahraničného, je však registračný proces spojený s viacerými prekážkami. Nečinnosť a pomalosť súdov spôsobuje sklzy, často významné, v procese registrácie. Je známe, že ak investori postupovali pri zakladaní spoločnosti riadnymi kanálmi, proces vzniku spoločnosti na Slovensku, vrátane získania živnostenského alebo iného oprávnenia a ďalších formalít, trvá dva až šesť mesiacov. S pozoruhodnou otvorenosťou však väčšina tiež priznala, že „motivovala“ registrový súd, prípade ďalšie orgány a zabezpečila si priebeh tohto procesu za dva až tri týždne. Ďalším problémom, na ktorý poukázali investori, bola subjektivnosť, nedostatočná transparentnosť a nejasnosť postupu v procese

registrácie. V niektorých prípadoch sa tento aspekt dá zlepšiť zavedením štandardizovaných formulárov, prípadne ustanovením jednotnej metodiky pre všetky registrované miesta.

Hoci sa slovenský systém obchodného registra podobá systémom vo viacerých okolitých štátoch, je zaťažovaný zdĺhavým v niektorých prípadoch málo transparentným procesom schvaľovania. Súdny registračný systém nie je schopný zvládnuť pracovnú záťaž, s čím súvisí problém korupcie, najmä v prípade potreby rýchleho postupu. Mnohí, najmä zahraniční, investori vnímajú situáciu tak, že Slovensko úmyselne spomaľuje proces vstupu investorov tým, že udržuje značne zložitý a netransparentný proces registrácie. Ťažkosti, ktoré vyplývajú z fungovania súdneho registračného systému a ktoré súvisia aj s celkovo nízkou efektívnosťou slovenského súdnictva, vedú mnohých odborníkov k tomu, že odporúčajú presunúť register na správny orgán mimo systému súdov. Registre v niektorých bývalých postkomunistických krajinách (napr. v Lotyšsku) sú podľa štúdie FIAS schopné vybaviť registráciu podniku do dvoch dní.

Súčasný systém rozsiahlych požiadaviek na registráciu môže odradiť najmä zahraničných investorov od toho, aby na Slovensku zriadili svoj podnik. Dlhý registračný proces, počas ktorého môže investor cítiť potrebu uzatvoriť viacero obchodných zmlúv, a to že predtým, ako získa ochranu obmedzeného ručenia právnickej osoby, môže byť zvlášť nepríťažlivý pre investorov, ktorí sú zvyknutí na ochranu spoločnosti predtým, ako začnú podnikáť, a ktorí majú možnosť investovať aj inde. To vedie k narastaniu počtu tzv. ulít („shell companies“, zaregistrovaných spoločností, ktoré nevyvíjajú žiadnu činnosť), ktoré sa zaregistrujú a neskôr predávajú podnikom, ktoré sa chcú vyhnúť zdĺhavému procesu registrácie.

Jednou z hlavných príčin oneskorovania procesu registrácie je obrovský nával nevybavených návrhov na zápis podaných príslušným súdom. Za posledné dva roky obdržalo 8 súdov zodpovedných za registráciu podnikov 81 761 návrhov. Väčšina týchto návrhov (vyše 60 000) sa týkala zápisu novej spoločnosti s ručením obmedzeným. Okrem žiadostí o zápis nových podnikateľov museli sudy tiež vybavovať žiadosti o zápisy zmien právneho stavu podnikateľov (napr. zmeny v orgánoch, zmeny stanov, zvýšenie základného imania). Spracovanie takýchto zmien súdmi môže trvať aj rok.

Z hľadiska aproximácie slovenskej právnej úpravy s právom EÚ, je nutné prispôbienie právnej úpravy obchodného registra z hľadiska rozsahu ako aj spôsobu zverejňovania povinne zverejňovaných údajov.

6.ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRI

- [1] PhDr. Tatiana Arbe: Podnikové hospodárstvo (prednášky)
- [2] <http://www.zbierka.sk>
- [3] Zlepšenie podnikateľského prostredia v Slovenskej republike. pdf, združenie podnikateľov Slovenska
- [4] Prof. Ing. Štefan Majtán, PhD. a kolektív: Podnikové hospodárstvo, Vydavateľstvo Sprint vbra Bratislava v roku 2005
- [5] Prof. Ing. Ladislav Andrášik, DrSc. a kolektív: Ekonomía, Slovenská technická univerzita v Bratislava, 2003